

Przedsiębiorczość w województwie podkarpackim – kierunki rozwoju

14.12.2017

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

PODKARPACKIE

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Cel i Metodyka

Badanie

Zamówione przez Regionalne Obserwatorium Terytorialne (Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie). Zrealizowane w okresie lipiec – listopad 2017.

Cel badania

Celem głównym badania jest analiza **potencjału w zakresie przedsiębiorczości** oraz identyfikacja **kierunków rozwoju sektora przedsiębiorstw** w województwie podkarpackim, ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorstw działających **w obszarach inteligentnych specjalizacji**.

Metodyka

Dane wtórne (analiza literaturowa, dane GUS, Urzędu Celnego, kwerenda internetowa)

Badania kwestionariuszowe:

- CAPI na próbie reprezentatywnej podkarpackich przedsiębiorstw (n=600)
- CATI na próbie innowacyjnych przedsiębiorstw województwa podkarpackiego (n=200)
- CAWI na próbie start-upów województwa podkarpackiego (n=100)

Wywiady indywidualne pogłębione z przedstawicielami przedsiębiorstw działających w obszarach inteligentnych specjalizacji (n=17)

Wywiady indywidualne telefoniczne z przedstawicielami instytucji otoczenia biznesu (4), klastrów (7), ośrodków innowacji (5)

Wywiad grupowy ze startupami (1)

Konkurencyjność i
innowacyjność

PODSTAWOWE INFORMACJE O PODMIOTACH GOSPODARCZYCH W WOJ. PODKARPACKIM

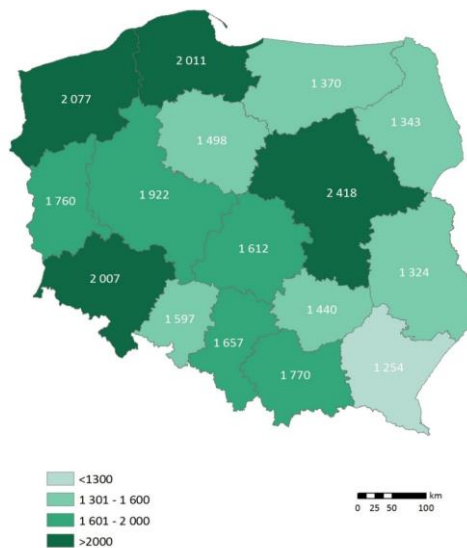
W 2016 - 79 000 przedsiębiorstw niefinansowych – w 2009 – 63 300, wzrost o 21% (drugi najwyższy w kraju)

Najmniejszy w kraju udział firm na 10 tys. ludności

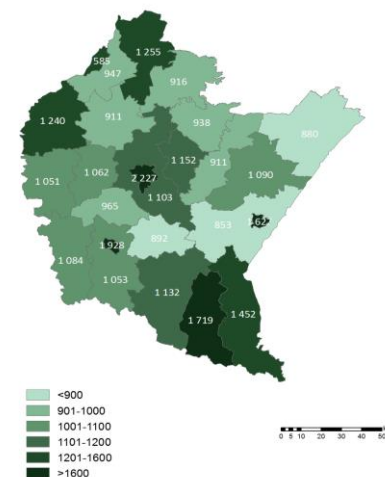
Koncentracja firm w Rzeszowie oraz powiecie rzeszowskim, na które przypada 23,2% ogółu podmiotów z obszaru województwa a tylko 14,3% ogółu ludności

Najwyższy w kraju udział firm >9 zatrudnionych, (4,9%); tworzą 50% miejsc pracy w województwie podkarpackim

Liczba firm na 10 tys. ludności (GUS 2016)

Liczba firm (GUS 2016)

KONKURENCYJNOŚĆ

Mimo spowolnienia gospodarczego sytuacja ekonomiczno – finansowa podkarpackich firm ulegała systematycznej poprawie - ponad 84% firm deklaruje osiągnięcie w ubiegłym roku zysku (drugi najwyższy wskaźnik w kraju) (GUS)

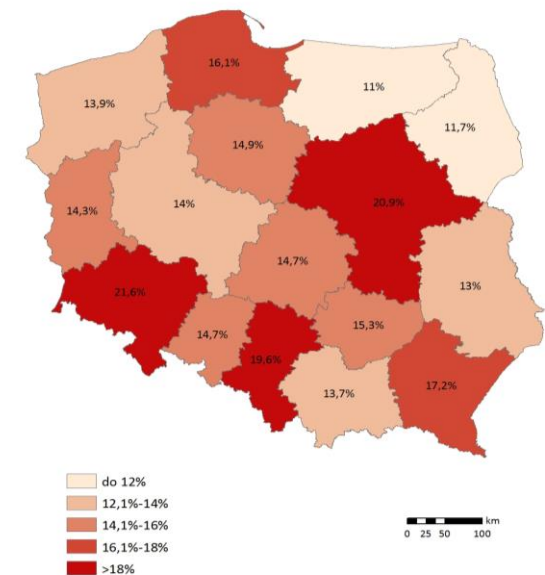
Mimo poprawy kondycji finansowej podkarpackich firm nadal kwota nadwyżki przychodów nad kosztami jest niższa od średniej krajowej a wśród firm mikro jest drugą najniższą w kraju. (GUS)

Istnieje zagrożenie, że potencjał finansowy podkarpackich firm w kolejnych latach nie będzie rósł. Tylko 5,0% firm spodziewa się wzrostu przychodów a 4,0% wzrostu zysku (badanie ankietowe)

Przemysł:

- Wysoki udział firm przemysłowych (12% - trzeci w kraju po opolskim i łódzkim) (GUS)
- Przychody – 43%; wartość dodana brutto 30%; zatrudniają 38% pracujących (4 pozycja w kraju) (GUS)
- 17,3% firm przemysłowych stanowią firmy zaliczane do wysokiej i średnio-wysokiej techniki (czwarta pozycja w kraju) (GUS)

Odsetek firm przemysłowych zaliczanych do wysokich i średniowysokich technologii (GUS 2016)

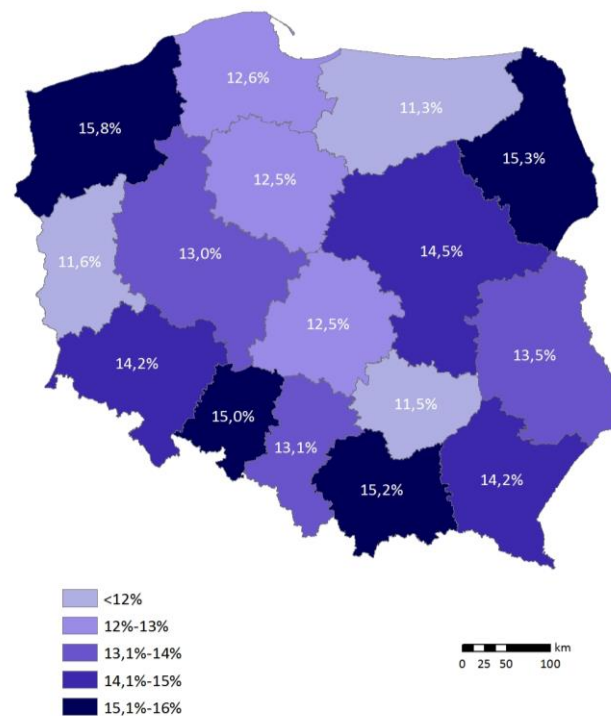
DZIAŁALNOŚĆ INNOWACYJNA

Tendencje spadkowe

Wskaźnik	2008	2015
Odsetek innowacyjnych firm przemysłowych	22,59%	17,28%
Odsetek innowacyjnych firm usługowych	17,02%	11,15%
Udział przychodów ze sprzedaży produktów nowych/istotnie ulepszonych	13,47%	8,32%
Udział produkcji sprzedanej wyrobów nowych/istotnie ulepszonych	14,17%	12,54%

Tendencje wzrostowe

Wskaźnik	2008	2015
Nakłady na działalność innowacyjną w stosunku do PKB	2,14%	3,44%
Liczba jednostek aktywnych badawczo w sektorze przedsiębiorstw	42	297
Nakłady przedsiębiorstw na działalność B+R	127 mln zł	675 mln zł
Zatrudnienie w działalności B+R	999	3865

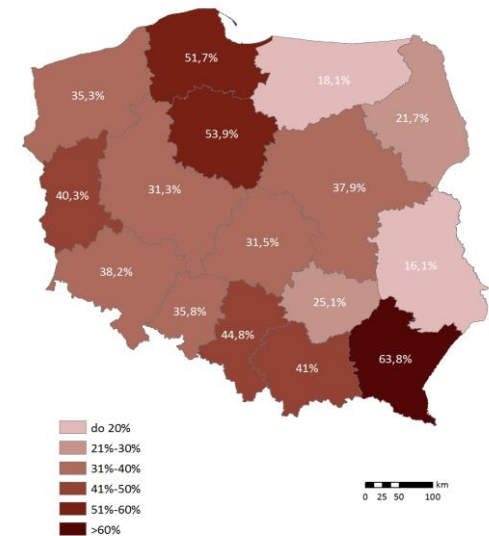
Udział środków UE w finansowaniu działalności innowacyjnej – ok. 35% innowacyjnych firm otrzymało w latach 2013-2015 publiczne wsparcie na działalność innowacyjną (drugi najwyższy odsetek w kraju)

DZIAŁALNOŚĆ INNOWACYJNA

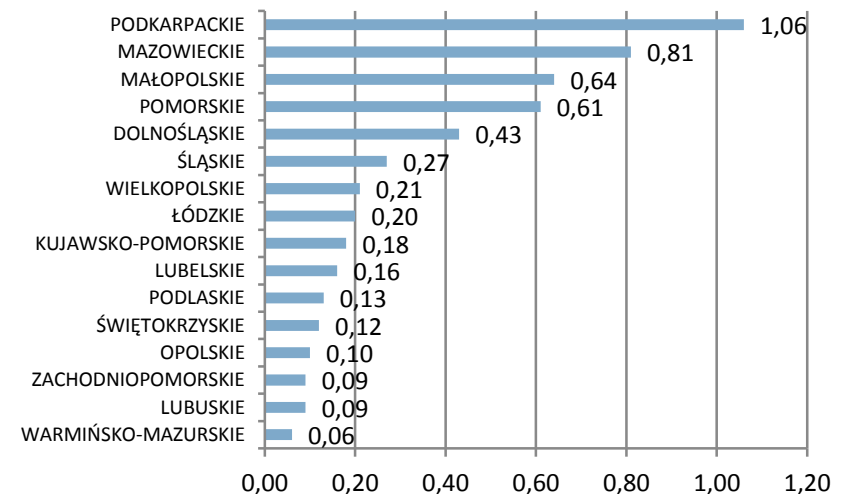
Pierwsze miejsce w kraju

Wskaźnik	wartość	Średnia krajowa
Udział przedsiębiorstw, które poniosły nakłady na działalność B+R w przedsiębiorstwach aktywnych innowacyjnie	45,8%	31,8%
Udział zatrudnionych w działalności B+R w sektorze przedsiębiorstw w ogóle zatrudnionych w działalności B+R	71,0%	35,4%
Udział zatrudnionych w działalności B+R w przemyśle w ogóle zatrudnionych w B+R	32,5%	17,1%
Udział nakładów na B+R pochodzących z sektora przedsiębiorstw w PKB	1,1%	0,3%
Udział nakładów na działalność B+R finansowanych z sektora przedsiębiorstw w nakładach na działalność B+R ogółem	63,8%	36,8%

BERD w podziale na województwa

BERD/PKB w podziale na województwa (dane procentowe)

Regionalne
Inteligentne
Specjalizacje

Inteligentne specjalizacje

W województwie podkarpackim jako inteligentne specjalizacje wskazano:

- Przemysł lotniczy i kosmiczny
- Przemysł motoryzacyjny
- Technologie – informacyjno-komunikacyjne (ICT)
- „Jakość życia” (turystyka, budownictwo pasywne i energia odnawialna, biodegradowalne tworzywa sztuczne, żywność ekologiczna oraz medycyna zapobiegawcza i opieka nad osobami starszymi)

Przemysł lotniczy i motoryzacyjny mają długie tradycje w regionie i wykształciły powiązania z innymi lokalnymi branżami jak przemysł metalowy, wyrobów z metali, automatyka przemysłowa

ICT

- Według danych REGON w 2016 roku w województwie podkarpackim było 3705 podmiotów ICT. (wiele podmiotów w informatyce to działalności osób fizycznych, praca na zasadzie „business to business”)
- W oparciu o kwerendę stron internetowych, zidentyfikowano w województwie 445 przedsiębiorstw branży ICT, które prowadzą działalność w zakresach określonych jako obszary inteligentnej specjalizacji ICT.
- W całej sekcji J Informacja i komunikacja w 2015 pracowało w województwie podkarpackim 6878 osób, wzrost o 178%, w porównaniu z 2005 rokiem.
- Udział województwa podkarpackiego w przeciętnym zatrudnieniu w sekcji J w Polsce wzrósł z 1,6% do 3%, zaś udział branży w przeciętnym zatrudnieniu w województwie podkarpackim wzrósł z 0,6% do 1,7%.
- W Rzeszowie zlokalizowanych jest 50,4% wszystkich przedsiębiorstw ICT zidentyfikowanych w bazie w oparciu o kwerendę stron www. Kolejnymi ważnymi lokalizacjami są Krosno i powiaty: stalowowolski – po 8,3%, a także rzeszowski – 7,5% i mielecki – 6,2%.
- O 184 firmach z bazy, a więc około 41%, można w oparciu o kwerendę stron internetowych stwierdzić, że prowadzą prace badawczo-rozwojowe

Lotnictwo i kosmonautyka

- W rejestrze REGON w 2016 roku było zarejestrowanych 98 podmiotów w dziale produkcja pozostałego sprzętu transportowego, czyli o 38 więcej niż w 2009, co oznaczało wzrost udziału województwa w podmiotach branży w Polsce o 0,82 p.p. do poziomu 2,7%.
- Na podstawie kwerendy internetowej zidentyfikowano 22 podmioty branży lotniczej w województwie podkarpackim
- Przedsiębiorstwa branży lotniczej posiadają 24 jednostki lokalne (2 firmy mają po 2 oddziały). Najwięcej podmiotów branży lotniczej w województwie podkarpackim zlokalizowanych jest w powiecie rzeszowskim – 6, a 5 w Rzeszowie. Ponadto przedsiębiorstwa lotnicze występują w Mielcu – 5, w Krośnie – 4, Sędziszowie Małopolskim – 3 oraz 1 w powiecie tarnobrzeskim.
- Wszystkie duże przedsiębiorstwa branży lotniczej (7) w województwie podkarpackim są przedsiębiorstwami międzynarodowymi.
- Produkcja samolotów i statków kosmicznych należy do branż przemysłu wysokiej techniki. Potwierdza to fakt, że 16 na 22 firm branży lotniczej posiada na swoich stronach internetowych informacje o prowadzonych pracach B+R, czy wdrażanych nowych technologiach a 19 na 22 podmioty branży prowadzi intensywną działalność eksportową (20% przychodów z eksportu województwa).

Motoryzacja

- Według rejestru REGON w województwie podkarpackim w 2016 roku było zarejestrowanych 167 podmiotów w przemyśle motoryzacyjnym tj. 6,1% podmiotów działających w tym obszarze w Polsce, co oznaczało spadek o 0,68 p.p. w porównaniu z 2009 rokiem.
- Region ma długoletnie tradycje w zakresie przemysłu motoryzacyjnego - 19 przedsiębiorstw branży motoryzacyjnej w województwie podkarpackim powstało w latach 1945-1987 a kolejnych 19 powstało w latach 1990-1999.
- Udział województwa podkarpackiego w pracujących w przemyśle motoryzacyjnym w Polsce spadł z 8,1% w 2008 roku do 7,2% w 2015, co sugeruje szybszy rozwój branży w innych regionach kraju.
- Liczba pracujących w tych podmiotach drastycznie spadła w 2009 roku w porównaniu z 2008 z 12182 do 7425, jednak w 2015 roku wyniosła 8194, co oznacza odbudowę zatrudnienia związanego z branżą w regionie.
- Mimo załamania, spowodowanego zapewne przez kryzys z 2008 roku branża motoryzacyjna jest ciągle silna w województwie podkarpackim i w ostatnich latach się rozwija. Przychody branży w regionie także uległy obniżeniu w 2009 roku w porównaniu z 2008, jednak w 2015 roku były wyższe realnie o 37,5% niż w 2008 roku.
- Podkarpackie podmioty branży motoryzacyjnej są innowacyjne - 29 na 62 przedsiębiorstwa posiada na stronach www informacje na temat prowadzenia działalności B+R, tworzenia innowacyjnych rozwiązań, czy wdrażania nowych technologii. 24 podmioty informują na stronach www o prowadzeniu działalności eksportowej

Firmy powiązane z lotnictwem i motoryzacją

W 2016 roku w województwie podkarpackim w rejestrze REGON zarejestrowanych było:

- 696 podmiotów zajmujących się produkcją wyrobów z gumy i z tworzyw sztucznych (4,3% podmiotów branży w kraju),
- 98 podmiotów zajmujących się produkcją metali (4,1%),
- 2913 podmiotów zajmujących się produkcją wyrobów z metalu tj. 4,64% ogółu polskich z branży.

W 2015 roku liczba pracujących:

- w produkcji metalowych wyrobów gotowych wyniosła w 18 065 (6,0% pracujących w branży w kraju)
- w produkcji metali – 4813 (7,3%),
- w produkcji wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych – 16 006 (8,6%).

Według kwerendy internetowej 58,5% firm powiązanych z przemysłem lotniczym i motoryzacyjnym prowadzi działalność B+R, Oznacza to, że innowacyjne firmy, szczególnie z branży lotniczej wymagając od swoich dostawców spełniania wysokich standardów technologicznych, pobudzają też ich działalność innowacyjną.

Jakość życia

Turystyka

- W 2016 roku w województwie podkarpackim prowadziło działalność w zakresie specjalizacji turystyka: 507 podmiotów w dziale Zakwaterowanie, 1738 podmiotów w dziale Gastronomia, 355 podmiotów związanych z działalnością twórczą związaną z kulturą i rozrywką, 111 podmiotów w dziale Działalność bibliotek, archiwów i muzeów oraz 1330 podmiotów zajmujących się Działalnością sportową, rozrywkową i rekreacyjną.
- Zdecydowanie największy udział w ogólnej liczbie podmiotów zarejestrowanych w REGON z tych działów miał w 2016 roku Rzeszów (14,1%), kolejno leski 6,5% i mielecki 5,9% oraz rzeszowski 5,3%.
- W 2015 roku liczba pracujących w jednostkach lokalnych w Zakwaterowaniu wyniosła 2 227 osób, w Gastronomii 6 822 osoby.
- Liczba obiektów noclegowych w całym województwie w 2016 roku była o 34% wyższa niż w 1995 i wyniosła 582, z czego najwięcej, gdyż 317 (54,5%) była w podregionie krośnieńskim, zaś 110 (18,9%) w podregionie rzeszowskim, natomiast 80 (13,7%) w podregionie przemyskim, a najmniej – 75 (12,9%) w tarnobrzeskim.
- Miejsca noclegowe w przeliczeniu na 1000 ludności w województwie podkarpackim w 2016 roku wyniosły 14,5, podczas gdy przeciętnie w Polsce 19,5, jednak przyrost tego wskaźnika w okresie 2002-2016 był szybszy w województwie podkarpackim (27,2%) niż przeciętnie w kraju (23,4%).
- Liczba noclegów udzielonych turystom w przeliczeniu na 1000 mieszkańców najwyższa była w 2016 roku w powiatach leskim – 6 665,3 i bieszczadzkim – 4 777,4.

Jakość życia cd.

Energetyka

- W rejestrze REGON w 2016 roku było zarejestrowanych 428 podmiotów; wzrost w porównaniu z 2009 rokiem o 324 podmioty; spadek udziału województwa w liczbie podmiotów zarejestrowanych w REGON w energetyce w Polsce z 5,9% do 4,6% w 2016 roku.
- Na przestrzeni lat 2009-2015 spadła liczba pracujących w energetyce w jednostkach lokalnych w województwie podkarpackim z 6643 osób do 5014 osób (4,8% w Polsce).

Budownictwo

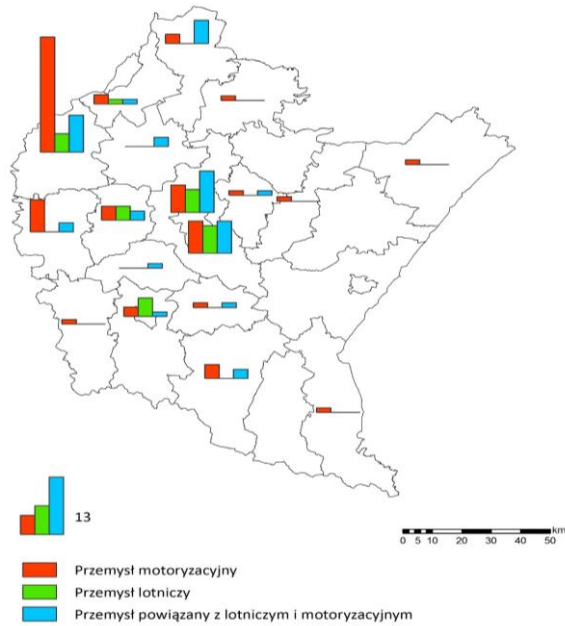
- W dziale PKD Roboty budowlane związane z wznoszeniem budynków, który jest powiązany z budownictwem pasywnym, zarejestrowanych było w rejestrze REGON w województwie podkarpackim 5755 podmiotów, wzrost w porównaniu z 2009 rokiem o 554.
- W jednostkach tych pracowało 10755 osób, spadek z 13439 w 2009, wzrost udziału regionu w pracujących w jednostkach lokalnych w budownictwie budynków w Polsce wzrósł z 4,1% w 2009 roku do 4,3% w 2015 roku.

Opieka zdrowotna

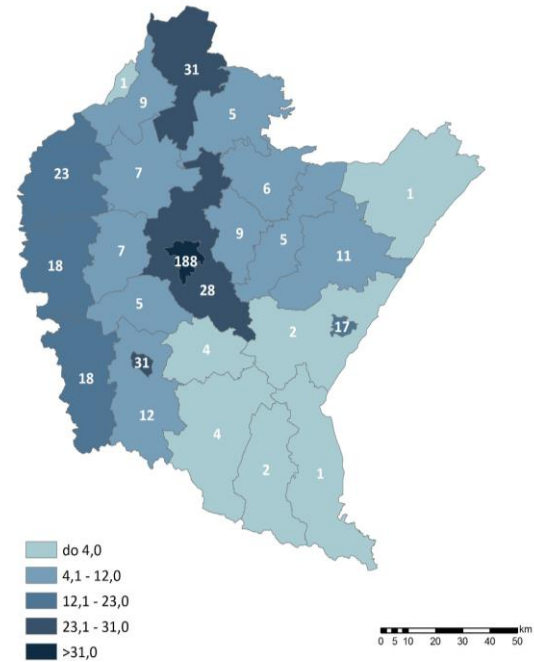
- W opiece zdrowotnej w 2016 roku było zarejestrowanych w województwie podkarpackim 118 podmiotów, wzrost o 23 w porównaniu z 2009 rokiem; wzrost udziału województwa w podmiotach zarejestrowanych w opiece zdrowotnej w Polsce z 2,2% w 2009 roku do 3,3% w 2016 roku.
- Potencjał opieki nad osobami starszymi i medycyny zapobiegawczej - w 2016 roku w województwie podkarpackim było 100,7 łóżek na 100 tys. mieszkańców w hospicjach, zakładach opiekuńczo-leczniczych i pielęgnacyjno-opiekuńczych., zaś średnio w kraju 87

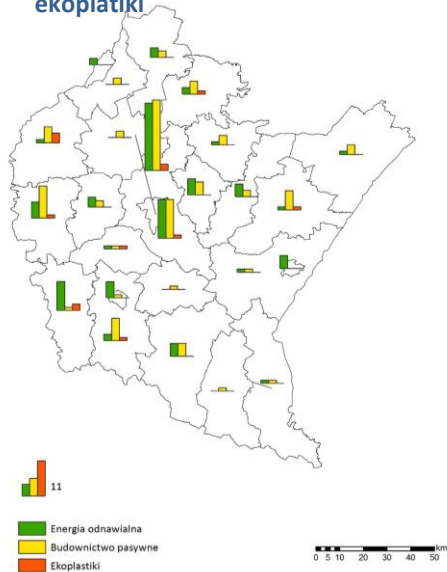
Liczba podmiotów - motoryzacja, lotnictwo, przemysły powiązane

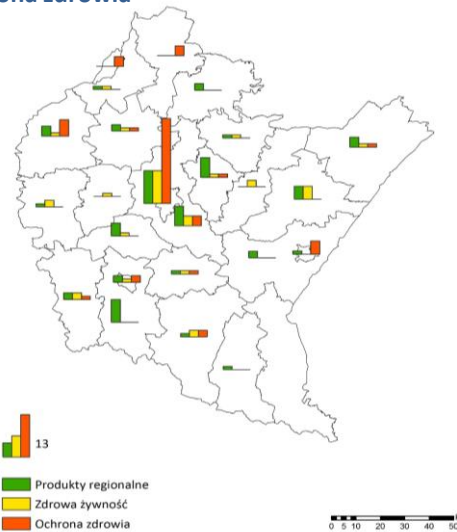
Liczba podmiotów gospodarczych ICT w powiatach

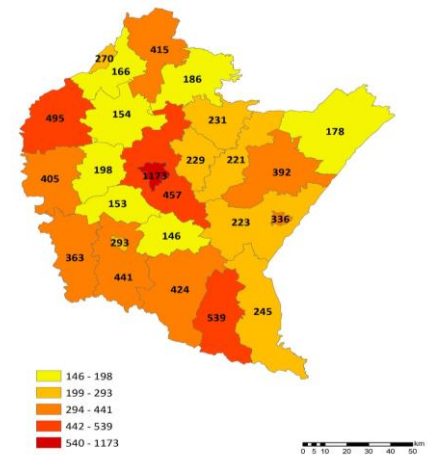
Budownictwo pasywne, energia odnawialna i ekoplastiki

Żywność ekologiczna, produkty regionalne i ochrona zdrowia

Turystyka

Inteligentne specjalizacje i lokalne wskaźniki rozwoju

Analiza korelacji

Obecność podmiotów z IS, a szczególnie przemysłowych IS oraz ICT oznacza:

wyższe dochody ludności w powiecie, a także wpływa na większą liczbę ofert pracy, a jednocześnie niższą stopę bezrobocia na lokalnym rynku pracy.

wyższą liczbę pracujących, co lepiej rokuje na popyt na danym terenie, a także odzwierciedla obecność ludności o wyższych kwalifikacjach, którzy stanowią obecnych i potencjalnych pracowników inteligentnych specjalizacji

wyższe inwestycje firm na mieszkańca, co dobrze rokuje na dalszy rozwój tych terytoriów.

lepsze jest też wyposażenie przedsiębiorstw w środki trwałe, co też odzwierciedla ich wyposażenie w nowe technologie utożsamione w maszynach, a więc powinno oznaczać wyższy potencjał innowacyjny tych powiatów.

Zagrożenia dla rozwoju przedsiębiorczości

BARIERY DZIAŁALNOŚCI FIRM

Zgodnie z danymi GUS (firmy > 9 zatrudnionych)

- Koszty zatrudnienia (od 42% do 63,7% w zależności od branży),
- Niejasne i niespójne przepisy prawne (od 34,4% do 52,5%),
- Niedobór wykwalifikowanych pracowników (od 15,9% do 48%),
- Niepewność ogólnej sytuacji gospodarczej (od 11,1% do 40,1%)

Zgodnie z wynikami badania ankietowego – firmy mikro:

- Opóźnienia w płatnościach ze strony kontrahentów – 32,5%
- Wysokość obciążeń pozapłacowych (np. składki do ZUS) (28,8%)
- Skomplikowane przepisy prawne (26%)

SŁABA AKTYWNOŚĆ INWESTYCYJNA

Nakłady inwestycyjne w 2015 roku (5,5 mld zł) wyższe jedynie o 12% aniżeli w roku 2008 - w przeliczeniu na 1 mieszkańca (13 wynik w kraju); w tym przemysł 62%; w tym 53% podmioty z udziałem kapitału zagranicznego w 2015 (GUS)

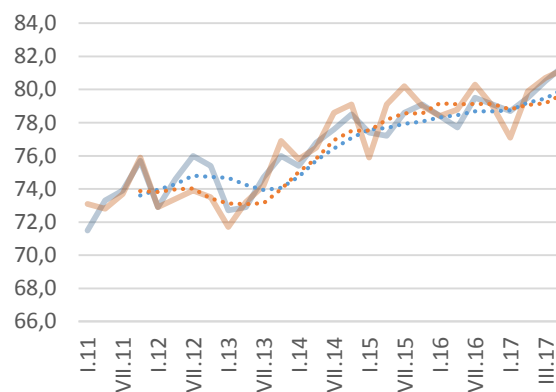
Rok 2016 był pierwszym od roku 2010, w którym nakłady inwestycyjne firm w porównaniu do roku poprzedniego spadły, a skala spadku była znacząca – 11,5% (GUS)

Wykorzystanie mocy wytwórczych 82% - bliskie pułapu możliwości

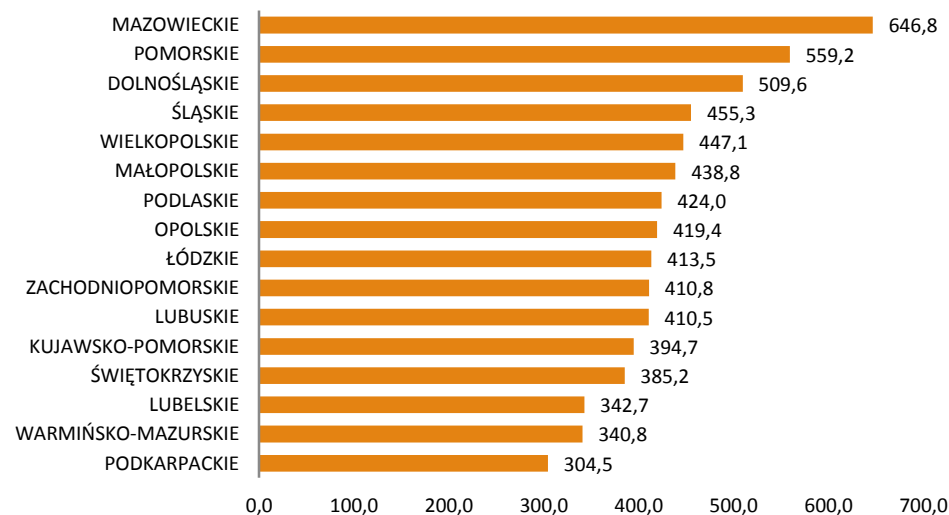
20% firm w latach 2018-2019 zamierza zainwestować mniej niż w latach 2015-2016 (badanie ankietowe)

Wydajność w województwie podkarpackim przemyśle mierzona wartością produkcji sprzedanej na jednego zatrudnionego jest najniższa w kraju.

Wykorzystanie mocy wytwórczych w przemyśle (GUS)

Wydajność pracy w województwie podkarpackim (GUS)

Rekomendacje

Rekomendacje

Rozwój przedsiębiorczości

- Promocja postaw przedsiębiorczych już na najniższych poziomach systemu edukacji.
- Oferta usług wsparcia startupów świadczona przez inkubatory przedsiębiorczości.
- Dostęp do finansowania rozpoczynania działalności gospodarczej

Inteligentne specjalizacje

- Przemysł motoryzacyjny – utrzymanie konkurencyjności wobec zmian w systemie transportu i pojazdów mechanicznych tj. przechodzenia na samochody z napędem elektrycznym przy wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii czy systemów autonomicznych pojazdów

Rekomendacje

Jakość życia

- obiecujące wydają się inicjatywy związane z żywnością ekologiczną przy wykorzystaniu zaplecza gospodarstw ekologicznych wsparcie **spółdzielni przetwórcze dla rolników ekologicznych**
- obiecująca dla regionu wydaje się medycyna uzdrowiskowa i opieka zdrowotna. Możliwe jest **prowadzenie bardziej intensywnych badań i wprowadzanie innowacji** jak np. specjalne linie kosmetyków produkowane przez uzdrowiska na bazie wód termalnych, czy specjalne zabiegi przy wykorzystaniu nowoczesnej aparatury, czy nowatorskich procedur.

Rekomendacje

Inwestycje rozwojowe

Dostępność instrumentów zwrotnych i kapitałowych - **utworzenie regionalnego funduszu inwestycyjnego** który udostępniałby kapitał pośrednikom finansowym z województwa

Okres „postfunduszowy” - rozpoczęcie **dyskusji nad tym w jaki sposób władze samorządowe będą mogły stymulować rozwój konkurencyjności i innowacyjności województwa po roku 2020**. W dyskusję koniecznie powinny być zaangażowane gminy oraz miasta na prawach powiatu, ponieważ ich dochody w ogóle dochodów podkarpackich JST stanowią aż 78,5%. Dochody samorządu województwa to zaledwie 6,7%.

Stymulowanie innowacyjności przez **innowacyjne zamówienia publiczne**.

Rekomendacje

Innowacyjność

Powstała pewna masa krytyczna przedsiębiorstw B+R, które mogą pociągnąć za sobą już współpracujące z nimi i pozostałe przedsiębiorstwa w województwie. Należy **usuwać bariery w działalności innowacyjnej i B+R** i stwarzać preferencje w dostępie do instrumentów wsparcia dla takich firm.

Dotacje na inwestycje związane z **korzyściami zewnętrznymi**: przełomowe badania i wdrożenia, edukacja i ochrona zdrowia, czyste środowisko

Wspieranie innowacji **w całym łańcuchu wartości inteligentnych specjalizacji**, a więc też dostawców branż z inteligentnych specjalizacji

Wsparcie klastrów i ośrodków innowacji jako ważnego kanału transferu wiedzy z nauki do przemysłu i pomiędzy przedsiębiorstwami

Rekomendacje

Wykwalifikowane kadry dla gospodarki

Przyciągnięcie do województwa pracowników o wysokich, deficytowych z punktu widzenia pracodawców kwalifikacjach. Wsparcie mogłoby mieć postać „bonów na osiedlenie” pokrywających koszty zmiany miejsca zamieszkania, dopłat do wynagrodzeń, które w województwie podkarpackim są najniższe w kraju.

System kształcenia dualnego, częściowo w szkole częściowo w przedsiębiorstwie, w ramach faktycznych praktyk, a także wykorzystanie wiedzy pracowników przedsiębiorstw jako nauczycieli.

Zapewnienie edukacji informatycznej na odpowiednim poziomie, a szczególnie w zakresie programowania, od szkoły podstawowej

Stworzenie centrów promocji ICT np. we współpracy z uczelniami, które byłyby wyposażone w profesjonalne oprogramowanie np. do analityki biznesowej, wspierające zarządzanie, do grafiki komputerowej czy projektowania komputerowego etc., a z których mogliby korzystać studenci

DZIĘKUJEMY Z UWAGĘ